

Quick scan aanbod voor Marokkaanse jongeren in kanaleneiland

Amsterdam, november 1998

Hette Tulner
Cor van 't Hoff

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	De huidige stand van zaken	5
2.1	De problematiek van Kanaleneiland geschetst	5
2.2	De huidige aanpak	5
3	Structuur en toekomst	10
3.1	De structuur in de wijk	10
3.2	Wat komt op de wijk af	12
3.3	Knelpunten	16
4	Conclusies en aanbevelingen	17

1 Inleiding

Er is volop beweging in de Utrechtse wijk Kanaleneiland op het terrein van het jeugdbeleid. Zowel wijkorganisaties als stedelijke instellingen nemen allerlei initiatieven om de positie van jongeren te versterken. Typend voor de jeugdproblematiek in de wijk is dat vooral Marokkaanse jongeren aandacht behoeven. Een deel van deze groep is in een marginale positie terecht gekomen, een ander gedeelte dreigt daarin verzeild te raken. Vele inspanningen die op Kanaleneiland worden ondernomen richten zich dan ook op Marokkaanse jongeren. Soms betreft het specifieke initiatieven voor deze groep, maar er zijn eveneens algemene maatregelen voor alle jongeren, waar overwegend Marokkaanse jongeren gebruik van maken. En er komt nog meer op de wijk af. Er zijn vergevorderde plannen voor enkele nieuwe initiatieven die zich op de doelgroep Marokkaanse jongeren richten.

Eén en ander vormde reden voor het Integraal Veiligheidsproject (IVP) van de gemeente Utrecht om de situatie in de wijk te inventariseren. Dit vooral met het oog op de vraag: is er voldoende samenhang in de voorzieningen voor Marokkaanse jongeren?

Onderzoeks- en adviesbureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners kreeg opdracht om, op basis van een beperkt aantal gesprekken, de situatie in Kanaleneiland in beeld te brengen. Deze quick scan gebeurde in samenhang met de recentelijk door ons uitgevoerde inventarisatie van het reguliere aanbod van voorzieningen die aan de werkgroep Jeugd en Veiligheid Utrecht deelnemen. De onderzoeksopdracht werd mede vormgegeven door IVP-Zuidwest.

Dat het een goede gedachte is om in te zoomen op de situatie in Kanaleneiland bleek wel uit de uitspraak van één van de geïnterviewden die luidde: "AZ weet helemaal niet wat wij doen hier in Kanaleneiland!". Deze opmerking werd door andere geïnterviewden onderschreven. Naar alle waarschijnlijkheid zal deze quick scan er in elk geval toe bijdragen dat de informatiepositie ten aanzien van het aanbod voor Utrechtse jongeren verbetert.

Bij de start van deze opdracht hadden wij het idee dat we vooral enkele nieuwe projecten zouden gaan beschrijven. Dit bleek gaande de rit wel iets anders te liggen. Kanaleneiland streeft naar een integrale aanpak van de jeugdproblematiek en het gebruik van het woord 'project' heeft soms het effect van vloeken in een kerk.

Aangezien er op korte termijn wel enkele nieuwe projecten in de wijk van start zullen gaan, is dit een goed moment voor de betrokken partijen om een samenhangend aanbod te realiseren, zowel ten aanzien van nieuwe voorzieningen als ten aanzien van het bestaande aanbod. Doelstelling van deze inventarisatie is hieraan een bijdrage te leveren.

Voor deze inventarisatie zijn persoonlijke interviews afgenomen met de volgende vertegenwoordigers van organisaties in de wijk Kanaleneiland.

- R. Bochart, Stichting Wijkwelzijn Utrecht Zuidwest.
- T. Elbertse, Politie Marco Polo -Kanaleneiland.
- C. Scheermakers, Integraal Veiligheids Project.
- G. Quist, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling Zuidwest
- A. Tahrioui, Stimuleringsproject Turkse en Marokkaanse jongeren.

Ter voorbereiding van de interviews zijn ook diverse projectplannen,

projectevaluaties en beleidsstukken bestudeerd.

De inventarisatie is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk twee wordt de huidige stand van zaken weergegeven. Het hoofdstuk begint met een schets van de problematiek in Kanaleneiland in paragraaf 2.1, waarna aanpak van Marokkaanse jongeren in de buurt wordt beschreven in 2.2 en de overlegstructuur daaromheen in 2.3. In hoofdstuk 3 wordt eerst ingegaan op de structuur in de wijk in paragraaf 3.1, waarna de initiatieven die op de wijk af komen worden in 3.2 Het hoofdstuk sluit af met enkele knelpunten in 3.3.

In hoofdstuk 4 worden de conclusies en aanbevelingen nogmaals op een rijtje gezet.

2 De huidige stand van zaken

2.1 De problematiek van Kanaleneiland geschetst

Het door ons verrichte onderzoek is vooral gespitt op het aanbod voor Marokkaanse jongeren in de wijk. We geven hierbij een korte schets van de vraagzijde aan de hand van bestaand onderzoeksmateriaal.

De sociale veiligheid in en sociale samenhang van Kanaleneiland zijn lager dan in andere wijken van Utrecht. In vergelijking tot de meeste andere wijken in de stad zijn de onveiligheidsgevoelens in Kanaleneiland groot. Overigens wordt dit niet helemaal door de objectieve geregistreerde onveiligheid onderbouwd. Problemen op het gebied van veiligheid hebben vooral betrekking op vandalisme, kleine criminaliteit en (jongeren)overlast. Politiegegevens tonen aan dat er twee ontmoetingsplaatsen in Kanaleneiland zijn die gebruikt worden door een groep van 50, voornamelijk Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 14-20 jaar. De harde kern ervan bestaat uit 15 à 20 jongeren van 16 jaar en ouder. De gepleegde delicten zijn autodiefstal, autokraken, tasjesroof en bedrijfsinbraken. Een aantal jongeren heeft antecedenten voor geweldsdelicten (Bron: District in Beeld). Daarnaast zijn er problemen op het gebied van werkloosheid, schoolverzuim en voortijdige schooluitval.

Kanaleneiland is ook de wijk die het minst profiteert van de aantrekkende arbeidsmarkt. Ze kent het hoogste aantal werkzoekenden onder de jeugd. Er bestaat een kloof tussen de kwaliteiten en vaardigheden van de jonge werklozen op Kanaleneiland en de kwaliteiten en vaardigheden die in het kader van de Wet Inschakeling Werkzoekenden gevraagd worden. In Kanaleneiland wonen de jongeren die de grootste afstand tot de arbeidsmarkt hebben (Bron: Integrale Wijkveiligheid 1999 Zuidwest). Uit de interviews blijkt dat op de Europalaan (in de wijk) veel Marokkaanse meisjes in de prostitutie zitten. Het is niet duidelijk hoeveel van die meisjes uit Kanaleneiland komen.

Kanaleneiland heeft de hoogste concentratie Marokkaanse jongeren in de stad. Voor veel voorzieningen heeft dit het gevolg dat ze zich in de praktijk vooral met Marokkaanse jongeren te maken hebben.

2.2 De huidige aanpak

In het onderzoek werd al snel duidelijk dat in Kanaleneiland wordt getracht een procesmatige en integrale aanpak van de jongerenproblematiek verder uit te bouwen. Er bestaat in Kanaleneiland reeds samenwerkingstructuur waarin afspraken worden gemaakt, zowel op individueel niveau als op beleidsniveau.

Netwerken

In de uitvoering staan de netwerken 12- en 12+ centraal. In deze netwerken nemen alle instellingen in de wijk deel die met de jongeren werken:

Netwerk 12-

- GG&GD consultatiebureau
- kinderdagverblijf
- peuterwerker
- kinderwerk
- speeltuinwerk
- alle basisscholen
- leerplichtambtenaar
- maatschappelijk werk
- jeugdhulpverlening
- politie jeugdcoördinator

Netwerk 12+

- van enkele scholen leerlingmentoren
- uitvoeringscoördinatoren onderwijs
- leerplichtambtenaar
- Stede PPI
- Keerpunt
- ambulante jongerenwerker
- Bureau Jeugdzorg
- politie - jeugdcoördinator

De netwerken hebben signaal-, doorverwijs- en bewaakfuncties ten opzichte van individueel jongeren. Alle deelnemers aan het netwerk kunnen jongeren inbrengen die zij met een probleem zijn tegengekomen. In het netwerk wordt informatie over de ingebrachte jongeren uitgewisseld en worden afspraken gemaakt over uit te voeren acties en de taakverdeling daarbij. In de netwerken worden de inspanningen van de deelnemende partners op elkaar afgestemd. Zo wordt bijvoorbeeld voorkomen dat de deelnemers gelijktijdig in dezelfde jongeren investeren.

Er is een plan om in 1999 ook een netwerk 16+/18+ op te richten, waarin ook jeugdreclassering, reclassering en arbeidsvoorziening in deel zouden kunnen nemen.

Knelpunt is nog wel de afstemming tussen de netwerken. De samenhang van deze netwerken wordt nu bewaakt doordat de overleggen dezelfde voorzitter en deels ook dezelfde deelnemers hebben. Aandacht is vereist om te zorgen voor een sluitende keten.

Keerpunt

Project Keerpunt is voor de netwerken een belangrijke voorziening voor doorverwijzing. Keerpunt biedt jongeren die in aanraking zijn gekomen met de politie, een hulpverleningstraject aan. Doel is om te voorkomen dat deze jongeren verder afglijden naar een criminele carrière. Oorspronkelijk gericht op de zwaardere gevallen, is Keerpunt zich steeds meer gaan richten op first offenders en overwogen wordt om ook risicojongeren, die nog geen delict hebben gepleegd in het project op te nemen.

De meeste jongeren bij wie in de netwerken problematisch gedrag wordt gesignaleerd worden bij Keerpunt aangemeld. De jongerenwerkers van Keerpunt zoeken de jongere op voor een gesprek om vast te stellen of verdere hulpverlening nodig is. In het laatste geval volgen meer gesprekken met de jongere, met de ouders en eventueel met school of andere instanties. Voor intensievere en meer langdurige hulpverlening wordt een jongere naar andere hulpverleningsinstellingen begeleid.

Over de manier van doorverwijzen en de plaats daarvan in Keerpunt bereiken ons verschillende geluiden. Van één kant ontstaat de indruk dat bij Keerpunt de nadruk ligt op zelf hulpverlening bieden, waarbij als het nodig is jongeren kunnen worden doorverwezen. Aan de andere kant wordt de

indruk gegeven dat Keerpunt niet zo zeer zelf hulpverlening biedt, maar als jongeren begeleidt op hun pad langs de verschillende hulpverlenende instanties.

In de praktijk heeft Keerpunt vooral te maken met Marokkaanse jongens. Meer dan 85% van de cliënten van Keerpunt zijn van Marokkaanse afkomst. Meisjes maken slechts 12,5% uit van de cliënten.

De capaciteit van Keerpunt is beperkt, er zijn slechts twee deeltijdwerkers aangesteld. Bovendien is het project Keerpunt per 1 januari afgelopen, waarschijnlijk wordt er wel besloten tot verlenging van het project.

Werkgroep JOK

Sinds kort bestaat in Kanaleneiland ook de werkgroep Jongeren Overlast Kanaleneiland (JOK). Deze werkgroep is opgezet om overlastsituaties in de wijk tijdig te signaleren en aan te pakken. Zitting in dit overleg hebben:

- wijkagent;
- ambulant jongerenwerker;
- bewonersgroepen;
- maatschappelijk werker.

Als er een overlastsituatie wordt gesignaleerd, wordt daar vanuit deze werkgroep een jongerenwerker met eventueel een wijkagent op af gestuurd. Bij aanhoudende overlast kan worden besloten welke verdere actie nodig is en kunnen de taken worden verdeeld tussen de deelnemers. Aangezien deze werkgroep nog slechts enkele bijeenkomsten heeft gehad, is de precieze samenhang met andere overleggen en organisaties in de wijk nog niet geheel duidelijk. Te verwachten is wel dat de werkgroep nauw zal samenwerken met de netwerken 12- en 12+. Individuele, overlast veroorzakende jongeren kunnen door de wijkagent of de ambulant jongerenwerker, die ook in de netwerken zitten (of komen te zitten), daar worden ingebracht voor een individuele aanpak.

Politie

De politie speelt een belangrijke rol bij de signalering van probleemgedrag bij jongeren. Zij is één van de belangrijkste inbrengers van jongeren in de netwerken. Ook is zij, wanneer nodig, belast met het repressieve optreden tegen jongeren. Jongeren zonder crimineel verleden die voor een licht vergrijp zijn aangehouden, worden doorverwezen naar HALT voor een alternatieve strafafdoening. Als er sprake is van een ernstiger delict of van recidive worden ze doorgestuurd naar het Openbaar Ministerie.

De politie is tevens projectleider van het bestaande Marco Polo project. Een tiental (Marokkaanse) jongeren in de leeftijdsgroep van 15 tot 20 jaar die reeds meerdere politiecontacten hebben, heeft in het kader van dit project een toezichtsfunctie in de wijk. De bedoeling is om deze jongeren uit de criminele sfeer te halen en hen naar een reguliere carrière toe te leiden. Ook kunnen deze jongeren als positief rol-model voor de jongere jeugd dienen. De deelnemende jongeren kunnen, onder begeleiding van de projectleider, een begeleidingstraject uitzetten om problemen bij persoonlijke omstandigheden, thuissituatie, school en werk. Het initiatief hiervoor ligt wel bij de jongeren zelf.

Dit project wordt gesubsidieerd door DMO-welzijn en zorg.

Plaatsing van jongeren in dit project gaat in de eerste plaats rechtstreeks vanuit de politie. De politie werkt in dit verband echter ook nauw samen met de netwerken, Keerpunt en de andere partners in de wijk.

Het zijn vooral Marokkaanse jongens die aan het Marco Polo-project deelnemen.

De politie voert naast haar taken inzake overlast gevende jongeren ook preventieve taken. Hiertoe ontplooit ze tal van activiteiten. In het kader van 'kennen en gekend worden' houden wijkagenten spreekuur op verschillende scholen. Ook geeft ze voorlichting op scholen, 'CrimiNee' en 'Nee, bedankt!', met als doel kinderen en jongeren weerbaarder te maken tegen de sociale druk van andere kinderen.

Er zijn 'flexteams' ingesteld om in probleemwijken in samenwerking met alle partners tot een integrale aanpak van de problemen te komen. Het is de bedoeling de probleemaanpak dusdanig binnen de reguliere instanties op te zetten, dat bij het verdwijnen van het team na drie maanden de nieuwe aanpak in wijk blijft bestaan. Er wordt vanaf december een flexteam in Kanaleneiland ingezet.

Op stedelijk niveau doet de politie Utrecht ook aan expertise-bevordering. In samenwerking met twee andere politiedistricten in het land, is de interregionale werkgroep Marokkaanse jongeren opgezet. Het doel van dit project is het kunnen beheersen van de Marokkaanse jeugdcriminaliteit op korte termijn en het ontwikkelen van structurele oplossingen op lange termijn. In deze werkgroep worden dagelijkse ervaringen met de integrale aanpak van problemen besproken en wordt expertise georganiseerd. Hoewel de politie geen onderscheid naar etniciteit maakt, heeft ze in de praktijk wel het meest te maken met jongens van Marokkaanse herkomst.

Stichting Welzijn Utrecht Zuidwest

Een andere belangrijke deelnemer aan de netwerken en de werkgroep JOK is de Stichting Welzijn Utrecht Zuidwest. Zij is de uitvoerder van het welzijnswerk in de wijk, van kinderopvang, jeugdwerk, arbeidstoeleidingstrajecten tot ouderenzorg. Keerpunt wordt beheerd door de stichting. De voorzieningen van de stichting zijn deels regulier, deels projectmatig.

De (jongeren)werkers van de stichting vervullen niet alleen een belangrijke signalerende rol, maar ook een belangrijke rol in de opvang van jongeren. Voor geheel Zuidwest is er een ambulante (outreaching) jongerenwerker projectmatig ingezet. Hij heeft de taak jongerenoverlast te reduceren, wederzijds begrip tussen jongeren en bewoners te ontwikkelen en alternatieven voor jongeren te ontwikkelen. Hiertoe bouwt hij contact op met een aantal jongerengroepen en met de netwerken en de werkgroep JOK. De jongerenwerkers zijn werkzaam bij de twee jongerencentra in de buurt: JongerenCentrum Kanaleneiland (JCK) en Pandje de Rijn. In de reguliere voorziening (JCK) worden door de jongerenwerkers diverse activiteiten georganiseerd voor tieners van 14 tot en met 18 jaar.

Jongerenpandje 'De Rijn', een (projectmatige) tijdelijke voorziening¹, is bedoeld om Marokkaanse jongeren recreatieve opvang en opvang te bieden, een actievere houding van Marokkaanse jongeren van plus minus 18 tot en met 30 jaar te ontwikkelen en overlast in de buurt te verminderen. In het pandje zijn drie krachten (onder de Melkert-regeling) ingezet die het pandje beheren. Deze krachten worden begeleid door een jongerenwerker. Hoewel het pandje niet klachtenvrij functioneert, is het project is wel er in geslaagd de overlast in de buurt terug te dringen.

De arbeidstoeleidende activiteiten van de stichting zijn vooral gericht op jongeren van achttien jaar en ouder die ondersteuning nodig hebben. De jongeren worden vervolgens doorverwezen naar Stichting Baan, die bemiddelt naar een baan of ze in werkplaatsen werkervaring biedt. Stichting Welzijn heeft zelf een beperkt aanbod dat is bedoeld om jongeren aan het werk, of weer op school te krijgen.

Noot 1 Het is overigens nog niet zeker of deze voorziening wordt gehandhaafd.

De activiteiten van de stichting bereiken voornamelijk Marokkaanse jongens.

Voor de meisjes in de wijk bestond een apart meidennetwerk, parallel aan de het netwerk 12 + . Stichting Welzijn heeft meidenwerkers (regulier) in dienst die zich speciaal op deze groep richten. Er worden diverse activiteiten georganiseerd speciaal voor meisjes. Het blijkt echter moeilijk deze groep te bereiken. In de jongerencentra blijven ze meestal weg doordat de jongens daar overheersen. Op de middelbare school daar in de buurt wordt wel actief aan prostitutie-preventie gedaan door deelname in het project 'Beauty and the Beast'. Ook is er een kleinschalig stedelijk project 'Pretty Woman', dat meisjes die een verhoogd risico lopen in de prostitutie te komen, individuele hulpverlening aanbiedt.

Andere organisaties

Vanuit DMO-onderwijs neemt de leerplichtambtenaar deel aan het netwerk 12 + . Spijbelende en verzuimende leerlingen komen (normaler wijze) niet via het netwerk bij de leerplichtambtenaar, maar rechtsreeks via de scholen of de ouders. Bij spijbelgedrag en schoolverzuim is het de taak van de leerplichtambtenaar in gesprekken (met leerling, ouders en eventueel de school) en via doorverwijzing naar hulpverlenende instanties (bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg, arbeidstoeleiding of naar alternatieve trajecten -hieronder valt een breed scala aan mogelijkheden-) het gedrag van de leerling te veranderen.

Bureau jeugdzorg verzorgt een loketfunctie voor de Utrechtse hulpverleningsinstellingen, RIAGG en de Raad voor de Kinderbescherming (waaronder ook de jeugdreclassering valt). Ze is verantwoordelijk voor de meer intensieve vormen van jeugdzorg. Ze heeft echter (nog) geen vertegenwoordiging in de wijken, wel neemt ze deel aan het netwerk 12 + . De Raad voor de Kinderbescherming heeft werkplekken in het kader van de taakstraffen in Kanaleneiland voor jongeren uit deze wijk.

Het OM en Reclassering zijn niet gedecentraliseerd naar wijkniveau. Wel wordt justitie in de wijk vertegenwoordigd door een districtsofficier. Er is geen zicht op hoeveel en welke jongeren uit Kanaleneiland bij het OM terecht komen.

3 Structuur en toekomst

3.1 De structuur in de wijk

In Kanaleneiland bestaat naast diverse overleggen over afzonderlijke probleem- en overlastgevallen ook overleg op beleidsniveau. Enerzijds heeft bijna elk project een stuurgroep, waarin het beleid van het project wordt bepaald en waarin samenwerking met de verschillende instanties in de wijk wordt georganiseerd. Voor deze rapportage zijn van belang: stuurgroep Marco Polo team, Keerpuntoverleg en de beheergroep het pandje de Rijn. Anderzijds zijn er algemene beleidsoverleggen in de wijk. De IVP (Integraal Veiligheidsproject)-werkgroep is onlangs in het leven geroepen om te komen tot een integraal en procesmatig veiligheidsbeleid in de wijk. Volgens (onder andere) de wijkcoördinator van het IVP wordt er nog teveel met afzonderlijke projecten gewerkt en was er onvoldoende samenwerking tussen de verschillende organisaties in de wijk. Deelnemers aan het overleg zijn Carla Scheermakers (wijkcoördinator IVP), Ted Elbertse (politie), Ruud Bochardt (Stichting Welzijn) en Gerrie Quist (DMO). Dat dit overleg niet bij de gemeente bekend was, valt te verklaren doordat dit overleg nog in de oriëntatiefase verkeert. Dit relatief nieuwe overleg is low-profile van start gegaan. Men ontwikkelt momenteel een gezamenlijke wijkvisie op de jeugdproblematiek. Onderdeel daarvan is een procesmatige aanpak, waarbij projecten ondersteunend zijn. Zodra de wijkvisie nader is ingevuld, zal dit overleg meer naar buiten gaan treden in deze visie uitdragen. Voorafgaand aan de gezamenlijke wijkvisie ontwikkelen de deelnemers een visie vanuit de eigen organisatie op de jeugdproblematiek.

Over wat de problemen in de huidige aanpak zijn en over wat er goed functioneert bestaat opvallend veel overeenstemming bij de deelnemers aan het overleg. Alle zijn sterk voorstander van een integrale aanpak van de jeugdproblematiek in Kanaleneiland; er moet een heldere taakverdeling komen tussen verschillende instanties en een goede afstemming van alle activiteiten.

De politie wil zich meer concentreren op haar eigenlijke politietaken, hulpverlening hoort daar niet bij. Stichting Welzijn (net als haar subsidieverstrekker de wijkcoördinator Welzijn²) ziet voor zichzelf geen taken meer weggelegd voor de harde kern jongeren. De Stichting Welzijn beschikt niet over de middelen om deze groep aan te kunnen pakken, deze jongeren moeten volgens de stichting meer door politie en justitie worden aangepakt. Wel erkennen zij dat ook daar de wettelijke middelen ontbreken om deze groep effectief aan te pakken.

Het probleem in Kanaleneiland volgens (o.a.) de wijkcoördinator IVP vooral te zijn dat de stedelijke voorzieningen de Marokkaanse jongeren onvoldoende weet te bereiken en omgekeerd dat de Marokkaanse jongeren de stedelijke hulpverlening niet weten te vinden. Ook moet er beter voor worden

Noot 2 De wijkcoördinator Welzijn voert het beleid uit dat door de verschillende afdelingen binnen de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling wordt vastgesteld. De wijkcoördinator Welzijn voert, net zo min als straks de accountmanager DMO, zelf aanbod uit, maar kent de gemeentelijke subsidies toe. De organisatiestructuur van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling in de wijk Zuidwest) gaat per 1 januari veranderen. De huidige functie van wijkcoördinator welzijn, is nog verbonden aan de dienst Welzijn, die inmiddels is opgegaan in DMO. Na 1 januari wordt de wijkcoördinator Welzijn vervangen door de accountmanager voor heel DMO, mogelijk wel in de dezelfde persoon. De wijkcoördinator is wel één van de participanten in de IVP-werkgroep.

gewaakt dat jongeren niet helemaal uit het zicht verdwijnen zodra ze bij één instantie hulpverlening hebben genoten. Nog te vaak verdwijnen jongeren tijdelijk uit het zicht van de instellingen om een half jaar later bij de politie weer op te duiken.

Het management van de Stichting Welzijn heeft recentelijk besloten in eerste instantie prioriteit te geven aan de (preventie) 0-14 jarigen, in tweede instantie zal de stichting zich op 14 tot 18 jarigen richten en pas in derde instantie op de 18-plussers. Activiteiten voor 18-plussers zullen alleen met co-financiering worden uitgevoerd. Dit beleid betekent ook dat men zich meer op preventie wil gaan richten en minder op aanpak van probleemjongeren. Problemen die in deze groep worden gesignaleerd op school, door de politie of elders zullen vroeger moeten worden aangepakt. Hoe deze beleidswijziging precies zal uitwerken op het aanbod van de stichting is nog niet duidelijk. De stichting opperde tevens om kritisch te laten onderzoeken of de gehanteerde methodieken in de richting van Marokkaanse jongeren wel de veronderstelde effecten hebben. DMO Utrecht Zuidwest heeft (nog) geen 'wijkvisie'. Wel is er extra aandacht voor preventie en voor ontwikkelingsstimulering. De wijkcoördinator Welzijn plaats daar echter de kanttekening bij dat in de praktijk problematische jongeren niet te negeren zijn. Overal in Kanaleneiland kom je veel kinderen en jongeren tegen die extra hulp nodig hebben. Preventie en probleemaanpak is moeilijk van elkaar te scheiden. Meer in het algemeen staat de jeugd momenteel wel hoog op de agenda van DMO.

Op een algemener niveau bestaat de wijkregiegroep jongeren voor de hele wijk Zuidwest. Deze werkgroep is voortgekomen vanuit Wijkjongerenperspectieven en voert ook het overleg in verband met het project Jeugd en Veiligheid in de wijk. Aan dit overleg nemen deel:

- politie;
- welzijn Zuidwest;
- coördinator namens de basisscholen;
- scholen voor Voortgezet Onderwijs;
- GG & GD;
- DMO (was Dienst Sport & Recreatie en welzijn, etc.) ■

De wijkregiegroep is breed en houdt zich bezig met het hele jongerenbeleid; arbeid en scholing, opvoedingsondersteuning, criminaliteitsbestrijding, jeugdhulpverlening en ouderparticipatie.

In het wijkvierhoek-overleg overleggen de districtschef (politie), de districtsofficier (OM), de wijkmanager (DMO) en een vertegenwoordiger van de afdeling Algemene Zaken) vooral over de overlastproblematiek in de wijk (Zuidwest). Dit overleg heeft nog geen duidelijke link naar de werkgroep JOK, dat individuele overlastsituaties bespreekt. Naast deze twee overleggen zijn er ook nog de stuurgroep jongerenwerk, netwerk onderwijs-welzijn en overleggen van de politie met diverse organisaties, zoals bewonersgroepen, de Marokkaanse ouderraad Kanaleneiland (MORK), scholen, etc.

3.2 Wat komt op de wijk af

Aanleiding voor deze quick-scan was het feit dat vanuit verschillende organisaties projecten worden ontwikkeld voor Marokkaanse jongeren. In de deze paragraaf worden deze projecten beschreven. Daarnaast worden initiatieven van afzonderlijke organisaties besproken.

Project Integratie Allochtone Jongeren

Eén van de nieuwe projecten is een initiatief vanuit de wijk. De IVP-werkgroep heeft het project Integratie Allochtone Jongeren (IAJ) ontwikkeld. Dit project bevindt zich nog in de ontwikkelingsfase. De opzet staat nog niet helemaal vast.

De bedoeling van dit project is dat iedere allochtone jongere die in aanraking komt met de politie een individuele trajectbegeleider (mentor) toegevoegd krijgt.

Individuele trajectbegeleiding houdt in dat jongeren een begeleider krijgen die met hen een plan van aanpak maakt. Er wordt in dit plan één samenhangend traject samengesteld uit het beschikbare aanbod. In dat plan van aanpak wordt beschreven bij welke (hulpverlenende) instanties de jongere aan welke activiteit zal participeren om uiteindelijk weer zelfstandig aan de samenleving te kunnen deelnemen. De begeleider bewaakt het verloop van het uitzette traject. Op deze manier wordt getracht te voorkomen dat jongeren uit zicht verdwijnen als ze bij een instelling een programma hebben doorlopen (bijvoorbeeld een afkickprogramma), maar ook nog aan andersoortig programma nodig hebben (bijvoorbeeld scholing, werkervaringstraject en werkbemiddeling). Ook wordt de afstand tussen de (Marokkaanse) jongeren de hulpverlening op deze wijze overbrugd. Alle drie projecten die in deze paragraaf worden besproken maken gebruik van de methode van individuele trajectbegeleiding.

De mentor van IAJ maakt samen met de jongere, de ouders en andere betrokkenen een trajectplan waarin het te bereiken doel, rollen en taken van de betrokkenen, beschrijving van alle projectonderdelen en de fasering in de tijd is opgenomen. Voor justitiabelen zijn ook de consequenties als het traject niet wordt afgemaakt opgenomen in het trajectplan.

De verschillende onderdelen van het projectplan worden bij de bestaande instellingen uitgevoerd. Hiertoe wordt overlegd met onder andere: de partners in dit project, Leerplicht, Onderwijs, Justitie, Raad voor de Kinderbescherming, Arbeidsvoorziening en Stichting Baan.

Welke jongeren wel of niet in het project worden toegelaten is nog niet geheel duidelijk. Hoewel het oorspronkelijk de bedoeling was alle jongeren die door het plegen van een strafbaar feit in aanraking komen met politie en justitie de mogelijkheid zouden krijgen mee te doen, kan ook nog worden besloten tot een bredere of juist smallere instroom.

Wel duidelijk is dat dit project zich op allochtone jongeren richt in de leeftijdscategorie van 0 tot 25 jaar. Gezien de problematiek in de wijk gaat men ervan uit dat de instroom voornamelijk uit Marokkaanse jongeren zal bestaan.

Met de nu beschikbare gelden kan worden voorzien in 5 mentoren, het project kan daarmee 25-50 jongeren op jaarbasis helpen. Naar alle waarschijnlijkheid is dit niet genoeg om alle jongeren die in aanraking komen met de politie in het project op te nemen.

Over de inbedding van het project op termijn in reguliere structuren, is nog geen duidelijkheid. Gedacht wordt aan samenwerking met de netwerken 12- en 12+ en met Keerpunt. In de netwerken kan van een jongere

worden vastgesteld welk traject voor een jongere het meest geschikt is (bijvoorbeeld Keerpunt of IAJ). Ook zouden jongeren in IAJ als onderdeel van hun traject bij Keerpunt kunnen worden geplaatst. IAJ kenmerkt zich ten opzichte van deze andere projecten doordat het een zeer brede, op de capaciteiten van de jongere in plaats van op de problemen, gerichte aanpak voorstaat. Mede door deze brede aanpak, worden ook de ouders betrokken bij het trajectplan. Indien nodig kan ook ondersteuning of begeleiding van hen in het plan worden opgenomen.

Vanuit de gemeente zijn twee projecten die werken met individuele trajectbegeleiding in voorbereiding. Beide projecten hangen samen met de 'sluitende aanpak' voor van jongeren tot en met 23 jaar, die de gemeente Utrecht voorstaat. Alle jongeren moeten ofwel op scholing volgen ofwel werken, of in een traject van hulpverlening zijn opgenomen.

Stimuleringsproject allochtone jongeren

Het meest gevorderd is het 'Stimuleringsproject allochtone jongeren', dat zich op Overvecht en Kanaleneiland richt. Doel van dit project is om in de projectperiode van drie jaar 120 jongeren naar scholing of, het liefst ongesubsidieerde, arbeid toe te leiden. Het benadert de Marokkaanse jongeren dus vanuit de inactiviteitsproblematiek en niet zoals IAJ of Keerpunt de criminaliteitsproblematiek.

Voor Kanaleneiland wordt één arbeidstoeleider en een trajectbegeleider vrijgemaakt. De taakverdeling binnen dit koppel is als volgt; de arbeidstoeleider is verantwoordelijk voor de werving van jongeren in de wijk. Hiertoe onderhoudt hij of zij nauw contact met instanties en netwerken van zowel hulpverleners als van de Turkse en Marokkaanse gemeenschappen in de wijk. De arbeidstoeleider maakt tevens een eerste diagnose van de jongere. De trajectbegeleider is verantwoordelijk voor het opstellen van het trajectplan aan de hand van verdere diagnose en de begeleiding van de jongere in dat project. Als er belemmeringen bij de jongere zijn om direct in een arbeidstoeleiders- of scholingstraject te worden geplaatst, worden eerst deze aangepakt. Hiertoe kunnen huisvestings- en hulpverleningsorganisaties worden ingeschakeld.

Risicjongeren hebben de prioriteit in het project. Criminele jongeren en drugsverslaafde jongeren mogen als ze gemotiveerd zijn ook meedoen, er moet dan wel eerst wat aan die problemen worden gedaan.

Het plan is om de trajectbegeleiders en arbeidstoeleiders binnen de bestaande organisatie, (onder andere Stichting Welzijn Utrecht Zuidwest), vrij te maken met geld van het project (de organisatie kan dus vervanging aantrekken). Deze medewerkers van het project blijven binnen deze organisaties werken. Voor deze constructie is gekozen om mensen te krijgen die al in de diverse netwerken in de wijk zitten, zodat niet een groot deel van de driejarige projectperiode verloren gaat aan het nog moeten opbouwen van contacten. Bovendien kan het project op deze wijze effectief worden ingepast in de reguliere instellingen, zodat ook na de projectperiode de manier van werken kan worden voortgezet.

Uit de interviews blijkt dat de Stichting Welzijn en de projectleider van het stimuleringsproject een verschil van inzicht hebben over de opzet van dit project. Waarschijnlijk is dit verschil van inzicht ontstaan doordat beide organisaties gebruik maken van 'arbeidstoeleiders', maar daar verschillende functies mee bedoelen. Aanvankelijk meende de stichting dat het stimuleringsproject een arbeidstoeleider binnen de stichting zou plaatsen ter versterking van het arbeidstoeleidersproject van de stichting. De toegevoegde arbeidstoeleider zou dan onder het gezag van de stichting

functioneren. De projectleider van het stimuleringsproject wil echter een arbeidstoeleider binnen de stichting vrijmaken om allochtonen jongeren naar de trajectbegeleider toe te leiden. Enige afstemming is dus nog nodig. Afstemming over individuele jongeren met andere hulpverleners, scholen en politie zou kunnen verlopen via het, nog op te richten, netwerk 16+ (waarbij de meningen verschillen of dit 16+ of 18+ gaat worden).

Plan van aanpak Criminaliteit en Marokkaanse jongeren

Het andere gemeentelijke initiatief vanuit de gemeente Utrecht is het 'Plan van aanpak Criminaliteit en Marokkaanse jongeren' dat in het kader van het landelijke 'plan van aanpak Criem' is ingediend. Dit plan speelt met name in op het gesignaleerde knelpunt dat Marokkaanse jongeren onvoldoende gebruik maken van het reguliere aanbod van voorzieningen.

Het is de inzet van de gemeente Utrecht dat de problematiek van Marokkaanse jongeren wordt opgelost. Net als het stimuleringsproject, gaat dit project uit van een sluitende aanpak van jongeren tot en met 24 jaar. Alle jongeren tot deze leeftijd moeten of op school, of aan het werk of in een hulpverleningstraject zijn opgenomen.

De ambities van dit specifiek op de Marokkaanse groep gerichte Plan van Aanpak luiden als volgt:

- Ieder Marokkaans gezin kan een aanbod voor opvoedingsondersteuning krijgen.
- Iedere Marokkaanse jongere stroomt zonder taalachterstand in binnen het basisonderwijs.
- Iedere Marokkaanse jongere die uitvalt uit de school wordt gesignaleerd, benaderd en in een traject opgenomen.
- Voor iedere Marokkaanse jongere zijn voldoende aantrekkelijke vrijetijdsactiviteiten aanwezig.
- Iedere Marokkaanse jongere die voor het eerst met de politie in aanraking komt krijgt individuele begeleiding.
- Iedere Marokkaanse jongere die de school afrondt krijgt een arbeids(ervarings)plek aangeboden.

Dit plan van aanpak richt zich op Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 0 tot en met 24 jaar en hun ouders, die wonen in Kanaleneiland en Zuilen. Er wordt dus naast aantrekkelijke vrijetijdsbestedingen, opvoedingsbegeleiding, arbeidstoeleiding ook individuele trajectbegeleiding aangeboden. Hiertoe wordt voorgesteld Trajectbegeleidingsteams voor Marokkaanse Jongeren (TMJ) in de buurt op te zetten. In een TMJ zijn specialisten opgenomen op de terreinen voorschool (opvoedingsondersteuning en instroom basisschool op 4-jarige leeftijd), school (uitvalbestrijding), vrije tijd/politiecontacten en arbeidstoeleiding. Het TMJ is twee jaar werkzaam in de wijk. In die periode worden de bestaande voorzieningen zo omgevormd dat de Marokkaanse doelgroep bereikt en goed (integraal) bediend wordt. Hiertoe wordt ook de overlegstructuur in een wijk aangepast. Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling taken bij bestaande voorzieningen weg te halen, maar om een integrale van werken in de bestaande instellingen te bewerkstelligen. Net als bij het stimuleringsproject is het ook hier het idee om medewerkers zoveel mogelijk vanuit de bestaande organisaties te detacheren, om bestaande kennis van de wijk te benutten.

Momenteel wordt overleg gevoerd met het Rijk over de financiering en de nadere invulling. Het is nog onzeker of het project in deze voorgestelde vorm doorgang zal vinden.

De visies van deelnemers aan de IVP-overleg op de verhouding tussen de TMJ en het project Integratie Allochtone Jongeren komen niet geheel overeen. In de ogen van de politie moet dit project worden geïntegreerd

met de Trajectbegeleidingsteam Marokkaanse Jongeren (TMJ) zoals die in het 'Plan van aanpak criminaliteit en Marokkaanse jongeren Utrecht' wordt beschreven. Het zijn verschillende initiatieven die hetzelfde willen doen. Ook in de ogen van de vertegenwoordiger van de stichting Welzijn verschillen beide projecten slechts op details en kunnen ze makkelijk worden samengevoegd, volgens welzijn kan ook Keerpunt en het Marco Polo-project daarbij worden gevoegd. Het IVP ziet, zoals al eerder gemeld de TMJ als een andersoortige aanpak, die niet direct kunnen worden samengevoegd. Het project IAJ richt zich op de capaciteiten van de jongeren in plaats van op hun problemen zoals de TMJ dat doen, aldus de wijkcoördinator IVP.

Andere initiatieven

Enkele individuele organisaties hebben naast hun deelname aan bovenstaande projecten tevens een eigen specifieke aanpak van de Marokkaanse jongeren.

Politie district Marco Polo - Kanaleneiland is één van de partners in de IVP-werkgroep. Ze is echter ook betrokken in tal van andere samenwerkingen in de wijk, stedelijk en landelijk. Vanuit alle samenwerkingsverbanden heeft ze een apart 'Plan van aanpak Marokkaanse jongeren' geschreven, waarin de verschillende projecten waar de politie in participeert op een rijtje worden gezet.

De politie verhoogt het aantal wijkagenten van zes tot twaalf, twee wijkagenten krijgen het taakaccent jeugd. Op deze wijze tracht de politie een beter zicht te krijgen op de jongeren in de wijk en haar signalerende functie in de netwerken te versterken. Niet duidelijk is of de wijkagenten met het taakaccent jeugd zelf in de netwerken 12- en/of 12+ komen, of dat het contact via de jeugdcoördinator van het wijkbureau blijft gaan. De wijkagenten zullen in de visie van de politie direct contact onderhouden met individuele trajectbegeleiders als ze problemen met de jongeren op straat signaleren.

De verhoging van het aantal wijkagenten gaat al in januari 1999 in, de politie wacht niet tot de start van IAJ, halverwege 1999. Deze vroege verhoging van de politie-inzet conflicteert overigens niet met de ontwikkeling van het project IAJ, de wijkagenten kunnen jongeren immers inbrengen in de netwerken, waar ze nu naar Keerpunt kunnen worden doorverwezen. Wel kunnen er capaciteitsproblemen bij Keerpunt ontstaan.

In het projectvoorstel jeugdhulpverlening wordt door Stichting Welzijn een voorstel gedaan de jeugdhulpverlening in geheel Zuidwest en met name de hulpverlening binnen de stichting, beter op elkaar af te stemmen. De netwerken 12-, 12+ en het nog op te zetten netwerk 16+ /18+ worden centraal gesteld in de coördinatie van de hulpverlening. Binnen de stichting wordt één team jeugdhulpverlening gevormd, zodat de expertise wordt gebundeld. Keerpunt zal hier deel van uit gaan maken.

Stichting Welzijn zal zich ook meer gaan richten op jongeren die niet elders terecht kunnen of komen.

Het meidennetwerk functioneert onvoldoende. Met name het meidenwerk slaagt er niet in de meisjes in de wijk te bereiken. Er is daarom besloten het meidennetwerk in het netwerk 12+ te integreren. De deelnemers aan het netwerk 12+ worden hiertoe bijgeschoold. Het meidenwerk blijft wel behouden.

Binnen jeugdteam zal veel aandacht worden geschonken aan het betrekken en ondersteunen van de ouders, waar nodig zal hen ondersteuning worden aangeboden of worden ze naar elders doorverwezen.

Hoewel de meeste voorzieningen voor jongeren bedoeld zijn voor alle jongeren in een bepaalde leeftijdsgroep, worden nu met name Marokkaanse jongeren bereikt. Er worden binnen de stichting gedacht hoe meer gedaan kan worden voor de andere jongerengroepen in de wijk.

Bureau Jeugdzorg oriënteert zich op sterkere vertegenwoordiging in de wijk (Zuidwest). Ze wil outreachende jongerenwerkers in de wijk deskundigheidsbevordering en toerusting bieden ten aanzien van signalering en doorverwijzing naar Bureau Jeugdzorg. Ook overweegt ze een voorpost van het bureau in de wijk aanmelding en screening te laten doen ofwel door haar getrainde tussenpersonen in de wijk in te schakelen.

3.3 Knelpunten

Op basis van het onderzoeksmateriaal signaleren wij een aantal knelpunten. In het aanbod voor Marokkaanse jongeren betreft het de volgende.

- De voorgestelde nieuwe projecten hanteren (deels) dezelfde werkwijze; individuele trajectbegeleiding. Ook de doelgroep zal in de praktijk veel op elkaar lijken zij het dat het ene project zich op inactieve jongeren richt en andere projecten op (licht) criminele jongeren. Elk project heeft nu een eigen projectorganisatie en eigen ideeën over de inpassing van de trajectbegeleiders in de wijk. Dit dreigt te resulteren in een, niet alleen voor de doelgroep, onduidelijke structuur van begeleiders.
- Het aanbod voor Marokkaanse jongeren dreigt door alle nieuwe initiatieven (nog meer) ondoorzichtig en versnipperd te worden voor de Marokkaanse jongeren en voor organisaties die minder direct bij het aanbod betrokken zijn.
- Er is te weinig aanbod voor de harde kern. De Stichting Welzijn ziet geen mogelijkheid deze groep op een zinvolle wijze aan te pakken. De bemoeienis van de reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming of justitie met deze groep is onduidelijk.
- De Marokkaanse meisjes worden nog onvoldoende bereikt door voorzieningen in de wijk. Ook ontbreekt het zicht op hun problemen.
- Het blijkt moeizaam structureel contact te onderhouden met de Marokkaanse gemeenschap. Dit geldt zowel voor de jongeren als voor de ouderen. Het is moeilijk woordvoerders te vinden die een achterban kunnen mobiliseren, bijvoorbeeld voor het beheer van een jongerenpandje of als overlegpartner. Van de andere kant is het de vraag of dit wel voldoende wordt geprobeerd. Het stimuleringsproject lijkt het meest actief in te zetten op het betrekken van deze groep en ook over het beste netwerk te beschikken.

Op het vlak van van de organisatie en de overlegstructuur in de wijk kunnen de volgende knelpunten worden gesignaleerd.

- Er bestaan in de wijk al veel verschillende projecten met elk een eigen projectorganisatie en een eigen stuurgroep. Daar dreigen nu nog drie nieuwe initiatieven bij te komen. Dit maakt afstemming van het aanbod in de wijk moeilijk.
- De overlegstructuur in de wijk is ondoorzichtig en overdadig. Sommige deelnemers kunnen alle overleggen al niet meer uit elkaar houden.
- De communicatie tussen wijk en gemeente laat te wensen over. Gemeentelijke afdelingen (bijvoorbeeld AZ) weten te weinig wat er in Kanaleneiland gebeurt. De partners in Kanaleneiland weten onvoldoende wat er vanuit de gemeente op hen af komt.

4 Conclusies en aanbevelingen

Hoewel de onderzoeksopdracht beperkt was, dwong de situatie die we in Kanaleneiland aantreffen, het onderzoek te verbreden. In plaats van slechts een overzicht van de verschillende projecten te bieden, beoogt dit rapport tevens inzicht te bieden in de organisatiestructuur van de jeugdaanpak en meer specifiek die van Marokkaanse jongeren in Kanaleneiland.

Onze conclusies luiden als volgt.

- 1 Het aanbod voor Marokkaanse jongeren in Kanaleneiland dreigt ondoorzichtig te worden voor de doelgroep en voor organisaties die in de wijk actief zijn door de komst van de op stapel staande nieuwe projecten (IAJ, stimuleringsproject, Plan van Aanpak Criem).
- 2 De nieuwe projecten lijken op elkaar. Alle maken ze gebruik van individuele trajectbegeleiding. De doelgroep is vaak dezelfde of er kan een sterke overlap worden verwacht.
- 3 Er is veel overleg in Kanaleneiland, waarbij de verschillen tussen de overleggen niet altijd helder zijn.
- 4 Er is te weinig samenhang in de organisatie van projecten en voorzieningen in de wijk. Zeker met de komst van een aantal nieuwe initiatieven is dit een onwenselijke situatie.
- 5 Er bestaat overeenstemming in de wijk over het feit dat meer samenhang noodzakelijk is, ook voor nieuwe projecten.
- 6 De Marokkaanse gemeenschap is onvoldoende betrokken bij de beleidsvormgeving binnen de wijk en ze participeert niet in de structuur (ze doet bijvoorbeeld niet mee aan de IVP-werkgroep).

De conclusies leiden tot de volgende aanbevelingen:

- 1 Combineer de stuurgroepen van de projecten en de IVP-werkgroep tot één regiegroep jeugd Kanaleneiland. Deze regiegroep zorgt voor samenhang tussen projecten en regulier aanbod en zorgt voor een duidelijke taakverdeling tussen de deelnemende organisaties. Ook de districts (jeugd)-Officier van Justitie en Bureau Jeugdzorg kunnen in dit overleg worden betrokken bijvoorbeeld als er bepaalde thema's behandeld worden.
Deze aanbeveling zou uitgewerkt moeten worden door het huidige IVP-overleg.
- 2 Realiseer één loket voor alle jeugdhulp-projecten in Kanaleneiland. Gezien de te verwachten verwarring bij de doelgroep en bij de verwijzende instanties is deze één-loket gedachte de moeite waard om verder uit te werken, waarbij de opzet van één organisatie een goede optie is. Het verdient de aanbeveling om aanmelding en verwijzing centraal te regelen. Bij de opzet van een dergelijke organisatie zou afstemming gerealiseerd moeten worden met Bureau Jeugdzorg. Vanuit de organisatie wordt deelgenomen aan de netwerken 12- en 12+. Ook Keerpunt en het Marco Polo-project zou in deze organisatie opgenomen kunnen worden. De projectorganisatie kan door Stichting Welzijn worden beheerd en gestuurd door de (nieuwe) regiegroep jeugd Kanaleneiland. Deze aanbeveling zou uitgewerkt moeten worden door het IVP-overleg.
- 3 Maak heldere afspraken over verdeling van verantwoordelijkheden en taken en over afstemming tussen:
 - regiegroep jeugd Kanaleneiland en regiegroep Jeugd Zuidwest;
 - de wijkvierhoek en de regiegroep jeugd Zuidwest;
 - gemeentelijke overleggen en regiegroepen.

- Alle betrokken partijen dienen hierin een rol te vervullen.
- 4 Betrek de Marokkaanse gemeenschap meer bij de beleidsvorming. Maak daarbij beter gebruik van de bestaande contacten en netwerken tussen overheidsinstellingen en de Marokkaanse gemeenschap. Ook deze aanbeveling richt zich op alle betrokkenen.
 - 5 Maak goede afspraken, ook met Justitie en Bureau Jeugdzorg over de aanpak van de harde kern. Hier ligt een taak voor AZ.
 - 6 Zorg voor een heldere bewaking en verantwoordelijkheid voor de sluitende aanpak van Marokkaanse jongeren bij de netwerken in de wijk. Hier ligt een taak voor de netwerken 12- en 12+ en de individuele trajectbegeleiders.